

מסכת אבות ענינה — "מילי דחסידותא"¹²⁷. והנה, ההוראה ד"מילי דחסידותא" בענין ד"בן ארבעים לבינה" היא — שיש להשתדל להוסיף ולהתעלות לדרגא נעלית יותר, וע"ד שמצינו בנוגע ל"בן חמש שנים למקרא" — שצריכים להוסיף וללמוד עמו באופן ד"ספי לי' כתורא"¹²⁸.

אמנם עדיין צריך להבין: כשם שאי אפשר להגיע לשלימות דבינה לפני גיל ארבעים, כמו כן אי אפשר להתעלות לדרגא נעלית יותר מבחי' הבינה שניתנה לו מלמעלה, וא"כ, מהי איפוא ההוספה שבדבר מצד ההנהגה ד"חסידותא"?

וכפי שיתבאר לקמן.

כה. בלימוד הרמב"ם — אוחזים עתה בהלכות נדרים. ובוה מודגשת השייכות למספר ארבעים — כידוע ומבואר בספרי קבלה וחסידות¹²⁹ שענין הנדרים הוא בבינה, ולכן חכם מתיר את הנדר¹³⁰, מכיון שחכמה ("חכם") היא למעלה מבינה (שמשם בא הנדר), וזהו הקשר למספר ארבעים — "בן ארבעים לבינה".

והנה, בהלכות נדרים גופא — לומדים בפרק האמצעי דשיעור היומי¹³¹ אודות נדרי קטן:

"קטן בן שנים עשרה שנה ויום אחד, וקטנה בת אחת עשרה שנה ויום אחד, שנשבעו או נדרו . . בודקין אותן ושואלין אותן, אם יודעין לשם מי נדרו ולשם מי הקדישו ונשבעו נדריהן קיימין והקדשן הקדש, ואם לא ידעו אין בנדריהם ובדבריהם כלום"¹³². ובהלכה שלאח"ז¹³³ מבאר הרמב"ם ש"דבר זה מדברי תורה, שהמופלא הסמוך לאיש הקדשו ונדרו נדר", דלא כהדעה¹³⁴ שדבר זה אינו אלא מדרבנן.

ודין זה הוא חידוש לגבי כל דיני התורה — שהרי כל דיני התורה חיוכם מבן י"ג שנה ויום אחד (ובת י"ב שנה ויום אחד), ואילו בנוגע לדיני נדרים — החיוב מן התורה הוא מבן י"ב שנה ויום אחד (ובת י"א שנה ויום אחד).

וממשיך הרמב"ם¹³⁵: "וצריכין בדיקה כל השנה כולה, שהוא שנת י"ב לקטנה ושנת י"ג לקטן". "כיצד, הרי שנדרו או הקדישו בתחלת שנה זו, ושאלו אותן ונמצאו יודעין ונתקיים נדרן, ונדרו נדר אחר אפילו בסוף שנה זו, צריכין בדיקה ואח"כ יתקיים, ואין אומרין הואיל ונמצאו יודעין בתחלת השנה אין צריכין בדיקה, אלא בודקין אותן את כל השנה הזו כולה".

(127) ראה ב"ק ל, א. (128) כתובות נ, א. ב"ב כא, א. וראה לקו"ש חט"ו ע' 131. וש"נ. (129) לקו"ת מטות פד, ג. פה, א. סהמ"צ להצ"צ — מצות נדרים בתחלתה (מב, סע"ב). אוה"ת מטות ע' ארבע ואילך. לקו"ש ח"ד ע' 1078. ובכ"מ. (130) ראה לקו"ש שם הע' 15. (131) פרק יא. (132) פ"א ה"א. (133) הלכה ד'. (134) נזיר כט, ב. וש"נ. וראה השגת הרב"ד בהל' נזירות פ"ב הי"ג. ובנ"כ שם. (135) סוף ה"א.

וגם בדין זה ישנו חידוש לגבי כל דיני התורה — שהרי בכל דיני התורה סומכין על החזקה, ולדוגמא: בנוגע להבאת שתי שערות — הרי לאחר שבדקו ומצאו שהביא שתי שערות, אין צריכים בדיקה נוספת (שמא היתה שומא בעלמא), משא"כ בנדוד — צריכין בדיקה כל השנה כולה, וזאת — למרות שכבר בדקו אותו בפעמים שלפנ"ז ומצאו שידע לשם מי נדר.

והנה, בנוגע למקור דין זה — כתב הכסף משנה: "איני יודע מאין לו זה, דבגמרא¹³⁶ הכי אמרינן, כיון דתני בת י"ב ויום אחד נדר"י קיימים, בודקין כל י"ב למה לי, סד"א הואיל ואמר מר ל' יום בשנה חשובים שנה, היכא דבדקנא ל' ולא ידעה להפלות, אימא תו לא ליבדוק, קמ"ל. ומשמע דטעמא משום דלא ידעה להפלות, הא אם ידעה להפלות לא צריך תו בדיקה. ואפשר שרבינו הי' גורס היכא דבדקנא ל' וידעה להפלות אימא תו לא ליבדוק קמ"ל, וצ"ע".

והרדב"ז מוסיף בזה — "וזה גירסא נכונה, דאי לגירסת הספרים איכא לאקשוויי, וכי מפני שלא ידע להפלות בתחלת השנה לא ידע להפלות בסוף השנה, ומאי קמ"ל תנא דאמר בודקים כל השנה? ! ולפי גירסת רבינו — קמ"ל טובא".

אמנם, עדיין צריך להבין: (א) מדוע בחר הרמב"ם בגירסא שאינה נפוצה — כאשר ע"פ גירסא זו יש צורך לחדש חידוש גדול? (ב) ועיקר: בפירוש המשניות להרמב"ם מצינו שהגירסא היא כבספרים שלנו — "ולא ידעה להפלות"*. ועפ"ז — הדרא קושיא לדוכתא: מניין מקורו של הרמב"ם לחדש שאפילו לאחר שבדקו בתחלת השנה ומצאו שידע, מ"מ, צריכים בדיקה גם בסוף השנה?

וכפי שיתבאר לקמן.

כו. והנה, בנוגע לכללות הענין ד"בן ארבעים לבינה" (שוהי הנקודה המשותפת הקשורה עם כל הענינים שנתבארו לעיל) — ישנם כו"כ חילוקי דרגות:

מובן ופשוט שאי אפשר לומר שכל ענין הבינה מתחיל רק בגיל ארבעים — שהרי כבר בגיל י"ג שנה נעשה ברדעת (שענין זה קשור עם שלימות המוחין), שלכן חייב בכל התורה כולה, ועוד לפנ"ז — בגיל י"ב שנה, נדרו נדר מן התורה — כאשר יודע לשם מי נדר. ועאכ"כ כאשר מגיע לגיל חמש עשרה — "בן חמש עשרה לגמרא" — שאז שייך הוא ללימוד תושבע"פ באופן של הבנה והשגה.

(*) לשלימות הענין — ראה שיחת כ"א מנ"א סי"ב.

הן אמת שהעילוי ד"בן ארבעים לבינה" הוא ענין שבא מלמעלה כאשר נעשה בן ארבעים שנה — אבל אעפ"כ, בענין זה גופא ישנם כו"כ חילוקי דרגות, זו למעלה מזו, בעילוי אחר עילוי, וזוהי איפוא הוראת המשנה — שכאשר האדם מגיע לדרגא ד"בן ארבעים לבינה", עליו להשתדל לעבוד ולהתייגע בענין זה, כדי שיוכל להתעלות לדרגא נעלית יותר בסוג ד"בן ארבעים לבינה" גופא.

לג. הביאור בשיעור היומי ברמב"ם — ובהקדים:

בהשגת דבר שכל ישנם ב' אופנים כלליים: (א) גם לאחר ששיג בשכלו דבר שכל — יש מקום אצלו לסברא הפכית, יתכן סברא לכאן וסברא לכאן, אלא שסברא פלונית ניחא יותר. וע"ד שיש לו ריבוי גדול יותר (בכמות) של סברות המכריעות לצד אחד. (ב) ההנחה ("אפלייג") שבשכל, היינו, שדבר שכל זה התעצם עמו כל כך, עד שאין מקום כלל לסברא אחרת.

[מובן ופשוט שכדי לדעת ענין זה — אין צורך לעיין בדרושי חסידות... מפני שכן הוא בהשגת כל דבר שכל, כפי שרואים במוחש].

ויש לומר, שבזה מתבטא החילוק בין נדר של גדול (בן י"ג שנה או בת י"ב שנה) לנדר של מופלא הסמוך לאיש:

אצל גדול — כח השכל הוא בשלימותו, ולכן, כאשר מחליט על ענין של נדר — הרי החלטה זו היא באופן ברור ומוחלט, כך שאין מקום לסברא הפכית [אלא אם כן "יצרו אנסו", או עי"ז שהולך לחכם שימצא לו פתח חרטה כו']; משא"כ כאשר מדובר אודות החלטתו של מופלא הסמוך לאיש — הנה מכיון שכח השכל אינו בשלימותו עדיין, כי אם באופן של מקיף, הרי גם לאחר שבדקו אותו בפעם זו וראו שיודע לשם מי נדר, אין זו הוכחה בנוגע לנדר שיעשה לאחר משך זמן, דמכיון שכח השכל הוא באופן מקיף — ניתן הדבר לשינויים, ומטעם זה "צריכין בדיקה כל השנה כולה" — כדי לוודא שגם עתה יודע לשם מי נדר.

[ובפרט שבנוגע לכללות ענין הנדר, שאדם אוסר על עצמו דבר מסויים — אמרו חז"ל¹⁷⁰ "דיין מה שאסרה לך התורה", אלא אם כן רואה בעצמו שהוא זקוק לגדר וסייג מיוחד כדי שלא יבוא לענין בלתי-רצוי וכיו"ב, שאז אומרים עליו "נדר גדול נדרת לאלקי ישראל כו"¹⁷¹. והרי מובן, שלזה דרושה הבחנת השכל — לבחון היטב את מעמדו ומצבו, ולהגיע לידי מסקנא אם הוא זקוק לנדר אם לאו, וכיו"ב].

ויש לומר שענין זה מרומז גם בדיוק הלשון "מופלא הסמוך לאיש":

בביאור לשון הכתוב¹⁷² "איש כי יפליא לנדור" — איתא בדרושי

(170) ירושלמי נדרים פ"ט ה"א. (171) נדרים ח, רע"א. וראה שם ט, ב. (172) נשא ו, ב.

חסידות¹⁷³ שתיבת "יפליא" היא "לשון מופלא ומכוסה", בחי' המקיף כו'.
וזהו גם מה שקטן בן י"ב שנה נקרא בשם "מופלא הסמוך לאיש" —
שכח שכלו הוא בבחי' מקיף¹⁷⁴.

ועפ"ז מובן שיכול להיות אצלו הענין ד"יפליא לנדור נדר", מכיון שכבר
נכנסה בו ההארה בבחי' מקיף, אבל ביחד עם זה — הרי גם לאחר שהחליט
בשכלו שצריך לאסור על עצמו דבר מסויים, צריך בדיקה במשך כל זמן היותו
במעמד ומצב ד"מופלא הסמוך לאיש", מכיון שאין זה אלא בבחי' מקיף, כנ"ל.

לד. והנה, ע"פ האמור לעיל — אין צורך לדחוק שאצל הרמב"ם היתה
גירסא אחרת מהגירסא שלפנינו, ובנוגע למקורו של הרמב"ם לדין זה — הרי
המקור הוא מסברא, מכיון שרואים בפועל ממש בנוגע לקבלת החלטה ומסקנא
בשכל אצל קטן ("מופלא הסמוך לאיש"), כנ"ל בארוכה.

ואין לתמוה היכן מצינו פס"ד שכל המקור שלו אינו אלא מציאות
הדברים בפועל ממש — מכיון שמצינו כן גם בדיני טריפות:

בהלכות שחיטה¹⁷⁵ פוסק הרמב"ם: "לחי העליון שניטל טריפה". וכאשר
שאלוהו חכמי לוני"ל מניין המקור לדין זה — השיב, שכן היא המציאות
בפועל, שללא לחי העליון אינה יכולה לחיות, ולכן הרי זו טריפה¹⁷⁶.

מעין דוגמא לדבר — כללות הענין ד"מעשה רב"¹⁷⁷, ובלשון
הגמרא¹⁷⁸: "אין למדין הלכה לא מפי לימוד כו' עד שיאמרו לו הלכה למעשה".

ועד כדי כך גדלה החשיבות דמעשה בפועל — שמטעם זה מצינו בעדים
זוממין שאם הרגו אין נהרגין:

כתיב¹⁷⁹ "ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו
ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", ודרשין¹⁸⁰ כאשר זמם ולא כאשר עשה,
ולכן, עדים שהרגו ע"פ עדותן ואח"כ הוזמו — אין נהרגין (משא"כ אם הוזמו
קודם שהרגו).

ובטעם הדברים — מבאר הרמב"ן¹⁸¹ ביאור שהוא ממוצע בין נגלה
לחסידות, וז"ל:

"כי משפט העדים המזומין בגזרת השליט, שהם שנים שנים, והנה כאשר
יבואו שנים ויעידו על ראובן שהרג את הנפש, ויבואו שנים אחרים ויזימו אותם
מעדותם, צוה הכתוב שיהרגו, כי בזכותו של ראובן שהי' נקי וצדיק בא המעשה
הזה, אילו הי' רשע בן מות, לא הצילו השם מיד ב"ד כאשר אמר כי לא אצדיק

¹⁷³ לקו"ת מטות פב, ב. ובכ"מ. (174) סהמ"צ להצ"צ. — מצות נדרים בסופה (מד, סע"א). (175) פ"ח הכ"ג. (176) שו"ת הרמב"ם — ליפסא סל"ז. הובא בנו"כ הרמב"ם שם. (177) שבת כא, א. וש"נ. (178) ב"ב קל, ב. (179) שופטים יט, יח"ט. (180) מכות ה, ב. הובא בפרש"י ע"ה פ"ה שם. (181) שופטים שם.

רשע. אבל אם נהרג ראובן, נחשוב שהי' אמת כל אשר העידו עליו הראשונים, כי הוא בעונו מת, ואילו הי' צדיק לא יעזבנו ה' בידם, כמו שאמר הכתוב¹⁸² הי' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו, ועוד שלא יתן ה' השופטים הצדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי, כי המשפט לאלקים הוא ובקרב אלקים ישפוט כו".

ונקודת הדברים — שמכיון שכבר נעשה מעשה ע"י ב"ד, הרי בודאי שכן צריך להיות מצד אמיתית הענינים.

לה. ויה"ר שבקרוב ממש יזימו ויבטלו לגמרי את כל אלו שמחפשים דברים בלתי-רצויים ח"ו על בני", ועד כדי כך, שהם עצמם ישמחו על העובדה שמגלים ומראים להם את המצב האמיתי לאשורו.

וזהו כללות התוכן ד"שבעה דנחמתא" — שמבטלים את כל הענינים הבלתי-רצויים, וזוכים לענין של נחמה, ועד ל"נחמה בכפליים"¹⁸³, כלשון הכתוב¹⁸⁴ — בהפטרה הראשונה ד"שבעה דנחמתא": "נחמו נחמו עמי" — ב"פ.

ולאחרי זה באים להפטרה השני' — "ותאמר ציון עזבני ה' ואדני-שכחני"¹⁸⁵, שתוכנה — כמבואר באבורה¹⁸⁶ בטעם סדר ההפטרות דשבעה דנחמתא — שכאשר הקב"ה אומר לנביאים נישעי' הנביא — נביא הישועה¹⁸⁷] "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם", "אתם נביאי נחמו את עמי"¹⁸⁸ — "על זה משיבה כנסת ישראל: ותאמר ציון עזבני ה', כלומר, איני מתפייסת מנחמת הנביאים"!... היתכן — טוענת כנס"י — שהקב"ה שולח את הנביאים שהם ינחמו את ישראל? ! הן אמת שהנביאים באים בשליחותו של הקב"ה — "יאמר אלקיכם" נוכח¹⁸⁹ ש"גלה סודו אל עבדיו הנביאים", "רוח ה' דיבר בי ומלתו על לשוני"¹⁹⁰, והרי שלוחו של אדם כמותו¹⁹¹, ועד לדרגת ד"כמותו דהמשלח ממש"¹⁹², מ"מ, כנס"י לא מסתפקת בכך, וטענתה — שהקב"ה בכבודו ובעצמו צריך לבוא ולנחם את ישראל!!

הנה "על זה חוזר הקב"ה ואומר אנכי אנכי הוא מנחמכם"¹⁹³, היינו, שהקב"ה מקבל את טענת כנס"י, וכתשובה לכך — בא בעצמו לנחם את ישראל.

לו. בהמשך להמוזכר לעיל אודות ענין השליחות (שליחותו של הקב"ה לנביאים "נחמו נחמו עמי") — הרי כאן המקום להזכיר אודות "כינוס

182) תהלים לו, לג. 183) איכ"ר ספ"א. 184) ישעי' מ, א. וראה יל"ש עה"פ (רמז תמה). 185) ישעי' מט, יד. 186) בסדר הפרשיות וההפטרות — בשם המדרש. 187) ראה פרש"י ומצוד" ישעי' מט, א. זח"ב קעט, סע"ב. 188) פרש"י עה"פ. 189) עמוס ג, ז. 190) ש"ב כג, ב. 191) קידושין מא, א. וש"נ. 192) לקו"ת ויקרא א, ג. 193) ישעי' נא, יב.

י. בהתוועדות הנ"ל הובאו דברי הרמב"ם³⁸ בענין "עונת נדרים", "שנת י"ב לקטנה ושנת י"ג לקטן", כלומר, שנה א' לפני החיוב במצוות וז"ל: "קטן בן שנים עשרה שנה ויום אחד וקטנה בת אחת עשרה שנה ויום אחד שנשבעו או נדרו... בודקין אותן ושואלין אותן, אם יודעין לשם מי נדרו ולשם מי הקדישו ונשבעו, נדריהן קיימין והקדשן הקדש, ואם לא ידעו, אין בנדריהם ובדבריהם כלום". ובהלכה שלאח"כ³⁹ כותב הרמב"ם ש"דבר זה מדברי תורה, שהמופלא הסמוך לאיש הקדשו והקדש ונדרו נדר".

ודין זה חידוש הוא לגבי כל שאר דיני התורה — שהרי בכל דיני התורה לא מצינו חיוב מן התורה אצל קטן שלא מלאו לו י"ג שנה ויום אחד (או קטנה שלא מלאו לה י"ב שנה ויום אחד), מלבד בנוגע לנדרים!

וגודל החידוש שכדבר מודגש עוד יותר — בהתחשב עם המעלה המיוחדת שבענין הנדרים:

בענין הנדרים⁴⁰ בא לידי ביטוי א' הכחות הכי נעלים שניתנו ליהודי, שבכחו להתפיס בקרבן דבר של חול, ואז מקבל הדבר קדושה דקרבן, וזאת — אפילו כאשר נמצא בחוץ לארץ ובלילה!

ובענין זה יש עילוי וחידוש אפילו לגבי קרבן (שאף הוא ה') בתחילה דבר של חול, ונעשה קודש ע"י שהקדישוהו לקרבן) — שאין צורך שדבר זה יהי ראוי לקרבן ולמזבח, שכן, אפילו כאשר מדובר אודות בעל-חי טמא, צומח או דומם, הנה באמרו "הרי זה עלי כקרבן", פועל הוא חלות קדושת קרבן על דבר שאינו ראוי למזבח ואינו ראוי אפילו לאכילה (וכל שאר עניני שלילה). ובזה רואים את הכח הכי גדול שניתן ליהודי!

ובפרט ע"פ המבואר בדרושי חסידות⁴¹ אודות גודל הפלאת מעלת הנדרים לגבי שאר עניני התורה — כמרומו בלשון הכתוב⁴² בנוגע לנזירות [ש"הנזירות הוא נדר מכלל נדרי איסור" — כמ"ש הרמב"ם בריש הל' נזירות (שיעור היומי דכ"א אב)] "איש גו' כי יפליא לנדור נדר נזיר", שנוסף על הפירוש הפשוט בתיבת "יפליא", מלשון "יפריש"⁴³, הרי זה מרמז גם על הענין ד"פלא" — בחי' הכתר שלמעלה מבחי' החכמה.

והנה, למרות שענין הנדרים קשור עם כח מיוחד ונעלה ביותר — מ"מ, דוקא בענין זה מצינו חיוב מן התורה בנוגע ל"קטן בן שנים עשרה שנה ויום אחד וקטנה בת אחת עשרה שנה ויום אחד", מה שלא מצינו בכל שאר דיני התורה!

(38) הל' נדרים רפ"א. (39) שם ה"ד. (40) ראה סהמ"צ להצ"צ — מצות נדרים בסופה (מר, א). (41) לקו"ת מטות פכ, ב. סהמ"צ להצ"צ שם. אוה"ת יוצא (כרך ה) תתנב, רע"ב. (42) נשא ו, ב. (43) פדש"י עה"פ.

והגע עצמך: קטן שמניח תפילין — אינו מקיים מצוה מן התורה, וכיו"ב בכל שאר המצוות — "הוקשה כל התורה כולה לתפילין"⁴⁴. ואילו קטן (בן י"ב או בת י"א) שנדר או נשבע — הנה למרות שבענין הנדר זקוקים לתוספת כח שלא בערך לגבי מצות תפילין (וכיו"ב בשאר כל המצוות), מ"מ, כאשר בדקו אותו וידע לשם מי נדר, נדרו נדר מן התורה! דבר והיפוכו: בכל המצוות — לא שייך אצלו חיוב מן התורה, מלבד בענין הנדרים — שלזה דרוש תוספת כח יותר מכל שאר המצוות!

יא. וממשיך הרמב"ם: "וצריכין בדיקה כל השנה כולה, שהוא שנת י"ב לקטנה ושנת י"ג לקטן".

ובהלכה שלאח"כ⁴⁵: "כיצד הרי שנדרו או הקדישו בתחלת שנה זו, ושאלו אותן ונמצאו יודעין ונתקיים נדרן, ונדרו נדר אחר אפילו בסוף שנה זו, צריכין בדיקה ואח"כ יתקיים, ואין אומרים הואיל ונמצאו יודעין בתחלת השנה אין צריכין בדיקה, אלא בודקין אותן את כל השנה הזו כולה".

וגם בדין זה — חידוש נפלא: בכל דיני התורה סומכין על החזקה, ולדוגמא: קטן שהגדיל והביא שתי שערות — אינו צריך בדיקה נוספת אם עדיין יש לו ב' שערות, או שמא לא היו אלא שומא בעלמא, מכיון שסומכין על הבדיקה שהיתה בהתחלת הזמן. וכיו"ב בשאר ענינים הקשורים עם זמן, הנה מיד שרואים בהתחלת הזמן שהדבר הוא באופן המתאים, הרי זה מספיק עבור כל המשך הזמן שלאח"כ. והיוצא מן הכלל — ב"עונת נדרים", שאפילו לאחר שובדקו כו"כ פעמים במשך השנה, וראו שיודע לשם מי נדר, מ"מ, על כל נדר נוסף צריך בדיקה חדשה, שמא נשתנה הדבר!

יתירה מזו:

כאשר בודקין בסוף השנה ומוצאים שאינו יודע לשם מי נדר — הרי אף שמקודם לכן "נמצאו יודעין ונתקיים נדרן", מ"מ, מכיון שבנדר זה לא ידע, לכן "אין בנדריהם ובדבריהם כלום", ואין זה אפילו ספק נדר.

ומובן גודל הפלא שבדבר — שהרי לדעת הרמב"ם "דבר זה מדברי תורה, שהמופלא הסמוך לאיש הקדשו ונדרו נדר" (כנ"ל), ומכיון שזהו איסור מן התורה — הרי ספיקא דאורייתא לחומרא⁴⁶ (עכ"פ — מדרבנן⁴⁷). ואעפ"כ, פוסק הרמב"ם שאין זה אפילו ספק נדר, אלא "אין בנדריהם ובדבריהם כלום"!

יב. והנה, בנוגע למקור דין זה — כתב הרדב"ז, וז"ל:

(44) קידושין לה, א. מכות יא, א. (45) ה"ב. (46) ביצה ג, ב. (47) ראה מקומות שנשמנו בשד"ח כללים מע' ס' כלל י' (כרך ג' ע' 1196 — הוצאת קה"ת).

"גירסת הספרים שלנו בודקים כל י"ב למה לי, סד"א הואיל ואמר מר שלוששים יום בשנה חשובין שנה, היכא דבדקנא שלוששים ולא ידע להפלות אימא תו לא לבדוק, קמ"ל. ונראה דגירסת רבינו היא וידע להפלות וכו'. וזו גירסא נכונה, דאי לגירסת הספרים איכא לאקשוויי, וכי מפני שלא ידע להפלות בתתלת השנה לא ידע להפלות בסוף השנה, ומאי קמ"ל תנא דאמר בודקים כל השנה? ! ולפי גירסת רבינו — קמ"ל טובא".

ושאלו על זה (בהתוועדות הנ"ל) — שבפירוש המשניות להרמב"ם⁴⁸ מצינו שהגירסא היא כבספרים שלנו, "ומצאנו שלא יבינו", דלא כמ"ש הרדב"ז? !

הנה, בפיהמ"ש הוצאת "קאפח" [שמוצאו מתימן, ששם היו רגילים ללמוד בקביעות את ספריו של הרמב"ם, כולל פירוש המשניות שנכתב בשפה הערבית, שהרי זוהי השפה השגורה שם] הגירסא היא "ומצאנו מבינים" (כמ"ש הרדב"ז). אבל מציין שם שבמהדורא קמא הגירסא היא "ומצאנו שאינם מבינים", כבפיהמ"ש הנדפס.

ועכ"פ — גם לדברי הרדב"ז נשאת השאלה: מכיון שהגירסא "ולא ידע להפלות" היא הגירסא הנפוצה ברוב המקומות, שלכן נדפס כן בספרים שלנו — א"כ, מדוע בחר הרמב"ם בגירסא שאינה נפוצה ורגילה, בתור מקור לחידוש זה?

ועל זה נתבאר שמקורו של הרמב"ם הוא מסברא, כמדובר בארוכה בהתוועדות הנ"ל*⁴⁸.

יג. הביאור בשיעור היומי דכ"א אב — סוף הלכות נדרים — י"ל בלקו"ש תצא ש.ז.

יד. ויה"ר שמכל עניני הנדרים והשבועות — נזכה לקיום שבועתו של הקב"ה שנשבע לאברהם יצחק ויעקב, כמוכא כמ"פ בפרשת השבוע דשבת כ"ף אב: "האדמה אשר נשבע לאבותיך לתת לך"⁴⁹, "ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם"⁵⁰, "ויבואו וירשו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם"⁵¹, "ולמען תאריכו ימים על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם ולזרעם"⁵², "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם"⁵³.

ולהעיר, שהלשון ד"שבועה" בקרא — כולל (לפעמים) גם ענין של נדר, ואפילו אם נאמר שיש בזה רק הגדר ד"שבועה" — הרי פרטי החילוק שבין נדר לשבועה, דין ב"חפצא" או דין ב"גברא"⁵⁴, אינם נוגעים כלל לקיום הדבר

(48) נדה פ"ה מ"ו. (48*) סל"ג-ד. (49) עקב ז, יג. (50) שם ח, א. (51) שם י, יא. (52) שם יא, ט. (53) שם, כא. (54) ראה שיחת ליל ט"ז באב הני"ל ס"י. וש"נ.

בפועל, שכן, באיזה אופן שרק נגדיר את הדבר — ישנה התחייבות מצדו של הקב"ה לתת לבנ"י את הארץ אשר נשבע לאבותם, לאברהם יצחק ויעקב.

ובאותיות פשוטות:

השבועה שנשבע הקב"ה ל"אבות" — בתקפה עומדת ביחס ל"בנים", כמ"ש⁵⁵ "תחת אבותיך יהיו בניך", ועד כדי כך — שהיורש הוא במקום המוריש ממש⁵⁶.

ומכיון שכן, מובן וגם פשוט שקיום שבועה זו אינו שייך כאשר בנ"י נמצאים בחוץ לארץ...

ואפילו היהודים שנמצאים בארץ ישראל — הרי בזמן הזה ישנם כו"כ ענינים שאי אפשר לקיימם באופן המתאים, ויתירה מזו — כו"כ ענינים אי אפשר לקיימם כלל, כמו קרבנות, שאי אפשר להקריב קרבן כאשר ביהמ"ק אינו קיים, ועד"ז בנוגע לתרומות ומעשרות — כפס"ד הרמב"ם⁵⁷ שבזמן הזה אינם אלא מדרבנן, וכמו כן בנוגע למצות שמיטה — כידוע הפלוגתא שבדבר⁵⁸, ואכ"מ.

ולכן, יהי רצון שבקרוב ממש תקויים שבועה זו במילואה ובשלימותה — "ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם", וכאמור — כפי שהיורש עומד במקום המוריש ממש,

"ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם... כמצות רצונך"⁵⁹ — בבית המקדש השלישי, "מקדש אדני כונו ידיך"⁶⁰, שדוקא בו תהי' הקרבת הקרבנות בתכלית השלימות — "כמצות רצונך" — באופן נעלה יותר מאשר בבית ראשון ובית שני, כמבואר בארוכה בתורת חיים בסופו⁶¹ ובהמשך הידוע לאדמו"ר מהר"ש⁶² [לכתחילה אריבער⁶³] — שמכיון שלעתיד לבוא יהי' מעמד ומצב של שלימות בכל הנבראים שבעולם, דומם צומח חי ומדבר, שהרי יקויים היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"⁶⁴, גילוי כח האלקי הפועל בנפעל⁶⁵, לכן תהי' השלימות גם בקרבן שישנם בו מכל ד' הסוגים דדומם צומח חי ומדבר. וכל ענינים אלו — במהרה בימינו ממש, ועד כדי כך — ש"ימות המשיח ארבעים שנה"⁶⁶ הם באופן ד"ארכעים שנה אקוט בדור⁶⁷, "אקוט — כמו נקטי"⁶⁸, מלשון לקיחה ביד — יד גשמית,

(55) תהלים מה, יז. וראה ב"ב קנט, א. (56) שו"ת צפע"נ ח"א סק"ח. מילואים יג, א. מהדו"ת יט, א. (57) ריש הל' תרומות. שם ספ"א. (58) ראה לקו"ש ח"ז ע' 170 הערה 9. ס' לאור ההלכה (לרש"י זעירין) ע' קה ואילך. וש"נ. (59) נוסח תפלת המוספים דשבת ויר"ט ור"ח. (60) בשלח טו, יז ובפרש"י שם. (61) ויחי צה, א ואילך. (62) וככה תרל"ז פי"ז ואילך. (63) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז. לקו"ש ח"א ע' 124. ועוד. (64) ישעי' מ, ה. (65) תרי"ח שמות תפכ, א. שער האמונה ספכ"ז. (66) סנהדרין צט, א. (67) תהלים צה, י. (68) פרש"י סנהדרין שם.